

Muzeum Warszawy | scenariusz lekcji „Skąd się biorą konflikty”

Skąd się biorą konflikty – lekcja muzealna do samodzielnej realizacji przez nauczycielkę/nauczyciela, uzupełniona o wizytę w Centrum Interpretacji Zabytku na ul Brzozowej 11/13.

Lekcja powstała na potrzeby i podczas EduAkcji 2023, we współpracy z uczestniczącymi w niej nauczycielkami i nauczycielami. Zawiera wszelkie materiały do jej samodzielnego przeprowadzenia.

Ogólna informacja na temat lekcji:

Motto: **Wojny rodzą się w umysłach ludzi, również w ich umysłach powinny być zwalczane.**
Preambuła Aktu Konstytucyjnego UNESCO (Organizacja Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury) 16.11.1945.

Doświadczenie II wojny światowej wywołało dyskusję, jak zapobiec kolejnym konfliktom. Kto mógłby tego dokonać? Jak głosi UNESCO, wojny rodzą się w umysłach ludzi i w ich umysłach powinny być zwalczane. Wychodząc od tego zdania zastanowimy się jak codzienne konflikty międzyludzkie przeradzają się w uprzedzenia i brak tolerancji. Jak działa mechanizm, który nakręca agresję i akty przemocy? Dlaczego mimo starań i deklarowanej równości tak łatwo jest kogoś wykluczyć? Sprawdzimy też, czy te problemy dotyczą nas samych. O co się kłócimy i jak najlepiej rozwiązywać spory? Przećwiczymy kilka sprawdzonych technik. Konfliktów nie unikniemy, ale może wiedza i świadomość mechanizmów, jakie nimi rządzą, pozwolą nam lepiej stawiać im czoła. Zajęcia podzielone są na moduły. Moduł I jest uniwersalny, natomiast moduł II zalecamy dla młodszych dzieci, a moduł III dla klas VII i VIII.

Autorka scenariusza: Dział Edukacji Muzeum Warszawy, we współpracy z nauczycielkami i nauczycielami uczestniczącymi w warsztatach

Grupa wiekowa: II – VIII SP – język dostosowujemy do wieku uczestników, ale treści pozostają uniwersalne. Moduł II został opracowany z myślą o młodszych uczestnikach, moduł III jest przeznaczony dla uczniów klas VII – VIII.

Czas trwania: 3 moduły: I moduł - 90 minut, II moduł - 60 min (dla dzieci młodszych), III moduł – 45 min

Dostępność: część zajęć realizowana jest w szkole, wizyta w Centrum Interpretacji Zabytku dostępna jest dla osób z niepełnosprawnością ruchową, zajęcia można przeprowadzić w sposób dostępny dla osób z autyzmem lub niepełnosprawnością intelektualną.

Cele:

- zapoznanie uczniów i uczennic z podstawową wiedzą na temat konfliktów,
- praktyczna nauka radzenia sobie z konfliktami,
- uświadomienie uczestnikom co to jest dyskryminacja i skąd się bierze.

Po zajęciach uczeń/uczennica wie/rozumie/potrafi:

- Zdaje sobie sprawę jak rodzą się konflikty i wie, że nie wszystkie są destrukcyjne.
- Poszukuje najlepszych rozwiązań.
- Zdaje sobie sprawę z mechanizmu, który prowadzi do izolacji i nierównego traktowania i potrafi mu przeciwdziałać.

Materiały potrzebne do zajęć:

- kartki A4 z wyrysowanym kołem (patrz załącznik nr 1.)
- kartki A3 i kolorowe flamastry
- kredki
- wydruki piramidy nienawiści Allporta

Realizacja zajęć:

Zajęcia można poprowadzić na dwa sposoby: w szkole, lub uzupełnić je wizytą w Centrum Interpretacji Zabytku.

Po przeprowadzeniu zajęć w szkole można odwiedzić Centrum Interpretacji Zabytku, filię Muzeum Warszawy na ul. Brzozowej 11/13 i zapoznać się z jej ekspozycją dotyczącą zniszczenia i odbudowy Starówki. W scenariuszu znajdują Państwo propozycję ćwiczenia na ekspozycji pod kątem zaobserwowania i zanalizowania skutków konfliktów zbrojnych na przykładzie Warszawy i powstania warszawskiego. Taką samodzielną wycieczkę można uzupełnić grą miejską na temat odbudowy Warszawy (do pobrania w CIZ, w wersji papierowej).

Godziny otwarcia i ceny biletów wejścia do muzeum oraz dzień darmowego wejścia można sprawdzić na stronie: <https://ciz.muzeumwarszawy.pl/>. Prosimy o uprzedzenie pracowników Muzeum o planowanych zajęciach poprzez telefon lub maila do Działu Edukacji: edukacja@muzeumwarszawy.pl, tel: 22 277 43 78

Zajęcia składają się z trzech modułów, można skorzystać tylko z części propozycji.

I MODUŁ: Konflikt na co dzień

Przebieg zajęć:

1. Wstęp (1 min)

Czyli o czym będziemy mówić- konflikty. Dlaczego i o co się kłócimy? Co doprowadza do poważnych konfliktów? No i jak sobie z nimi radzić?

2. Definicja konfliktu (10min)

Praca w grupach – definicja konfliktu

Konflikt według słownika języka polskiego

- «przedłużająca się niezgoda między stronami»
- «działania zbrojne będące wynikiem takiej niezgody»

c. «różnica między wartościami, postawami itp., której nie sposób usunąć»

Burza mózgów, chmura skojarzeń: Grupy szukają skojarzeń, wyjaśnień, słów kluczowych związanych z definicją konfliktu. Potem prezentują i podsumowują swoją pracę.

Prosimy aby na kartkach A3 skonstruowali chmurę tagów, czyli słów, które ich zdaniem są najbardziej przypisane do pojęcia konfliktu. Dajemy wiele kolorowych flamastrów. Ma być jak w mentimeter.

Układamy prace obok siebie i sprawdzamy, co się pokrywa, co je różni. Wspólnie wyszukujemy to co jest najważniejsze w definicji.

Wnioski do jakich chcemy dojść:

- mogą być różne konflikty od między personalnych do konfliktów narodowościowych lub między państwowych. Skrajnym przykładem konfliktu jest konflikt zbrojny i wojna.
- Konflikt nie jest tylko negatywny, może być motorem do działania, może też ujawnić ukryte problemy.

Próbujemy sformułować definicję konfliktu, na razie tylko jedno, dwuzdaniową. Zapisujemy ją lub powtarzamy.

3. Nasze konflikty, czyli o co się kłócimy? (15 – 20 min)

Rozdajemy uczestnikom kartki z kołami podzielonymi na 5 części. Dzielimy uczestniczki i uczestników na grupy, pary lub pracujemy indywidualnie, w zależności od upodobań prowadzącej/go i grupy. Staramy się przypomnieć sobie lub wymyśleć przyczyny kłótni. O co się kłócimy?

Możemy też skorzystać z literatury, bajek filozoficznych lub z materiałów internetowych: <https://nietylkobajki.pl/tag/bajki-o-klotni/> (dla najmłodszych) i na ich podstawie wypisać różne konflikty.

Uczestnicy wpisują swoje pomysły w polach koła (teoria *Koła Konfliktu* *Christopera Moora*). Gdy wszyscy są gotowi czytamy i zastanawiamy się o co tak naprawdę się kłócimy. Wyróżniamy pięć potencjalnych przyczyn konfliktów i tym samym pięć typów konfliktów:

konflikt relacji - wynikający ze złej komunikacji, sympatie i antypatie, czasem irracjonalne, wyzwiska, przewiska, zdrada czegoś powiedzianego w tajemnicy

konflikt danych - z braku informacji, ktoś coś usłyszał, ktoś usłyszał inaczej, jakie są zasady gry itp., co powiedziała pani. Obgadywanie. Plotkowanie.

konflikt interesów - rozbieżność potrzeb lub współzawodnictwo, kto jest lepszy, kto ma więcej, przechwalanie się.

konflikt strukturalny - wynikający z ograniczeń zewnętrznych, zależność np. uczeń nauczyciel; uczeń rodzic.

konflikt wartości - spowodowany odmiennymi systemami wartości zaangażowanych, narzucamy nasze zdanie innym; kto ma rację.

Opisujemy 5 głównych rodzajów konfliktów, a dzieci kolorują, decydując jaki typ konfliktu mają.

1. Relacji – CZERWONY

2. Danych – ZIELONY

3. Interesów – SZARY.

4. Strukturalny – ŻÓŁTY

5. Wartości – NIEBIESKI

Ważne w tym ćwiczeniu jest, aby uczniowie dochodzili jakie są źródła, bo to potem pomaga określić co należy zrobić, by się pogodzić. Warto powiedzieć, że są także konflikty, których się nie da rozwiązać. Które to mogą być? Najtrudniejsze do rozwiązania są konflikty o wartości (np.: konflikt o aborcję).

4. Rozwiązujemy konflikty – aktywne słuchanie, empatia, asertywność (10 – 15 min)

Burza mózgów. Co pomaga a co przeszkadza rozwiązać konflikt?

Dzielimy uczestniczki i uczestników na kilka grup. Wszystkie grupy mają to samo zadanie podzielić kartkę na pół i po jednej stronie zapisać co pomaga rozwiązać konflikt, a po drugiej co w tym przeszkadza.

Gdy grupy będą gotowe zbieramy pomysły i o nich rozmawiamy. Na pewno złość, przezywanie, krzyczenie, agresja nie będzie pomagać, a co pomoże? Spokojna rozmowa, przedstawienie argumentów, opowiedzenie o swoich uczuciach, itp. Można dojść do kompromisu, albo wspólnie wypracować rozwiązanie. Kompromis nie zawsze jest satysfakcjonujący, gdyż aby go osiągnąć obie strony z czegoś rezygnują i nie czują się w pełni usatysfakcjonowane. Najlepsze będzie wspólnie wypracowane rozwiązanie. Osoba prowadząca powinna podkreślić aktywne słuchanie (na czym ono polega?) oraz empatię, czyli próbę zrozumienia/ przyjęcia stanowiska drugiej strony.

Aktywne słuchanie:

- spokojne siedzenie
- kontakt wzrokowy
- myślenie o tym o czym mówi rozmówca
- zadawanie pytań

Empatia: umiejętność wczuwania się w stan wewnętrzny drugiej osoby (*Słownik języka polskiego PWN*)

A czy narzucenie swojego zdania też jest rozwiązaniem konfliktu? Tak i czasami trzeba go zastosować np. w konflikcie strukturalnym.

5. Rozwiązujemy konflikty: taktyki (45 min)

a. Problem solving w radzeniu sobie z konfliktami (20 min.)

Zaprezentowanie teorii uczniom:

W technice tej przechodzimy poprzez analizę od ogółu da szczegółu. Liczą się w niej fakty, a nie opinie. Podczas stosowania tej techniki nie szukamy winnych zaistniałego problemu, nie obwiniamy siebie nawzajem, a zanim zaproponujemy środki zaradcze, doprowadzamy do zrozumienia przyczyny problemu. Następnie skutecznie eliminujemy problem poprzez nowy pomysł rozwiązania go. W przypadku konfliktów międzyludzkich analiza problemu polega na poznaniu stanowiska obu stron. Ważne jest wspólne wypracowanie rozwiązań korzystnych dla każdej ze stron.

Omówienie i zapisanie na tablicy kroków analizy:

- **Krok 1:** Nazwanie konfliktu. czyli a co tak naprawdę się kłócimy?
- **Krok 2:** Uświadamianie sobie uczuć osób skonfliktowanych. Co czują obie strony?
- **Krok 3:** Szukanie (wspólnie) różnych rozwiązań. Co możemy zrobić, żeby było lepiej?
- **Krok 4:** Przewidywanie konsekwencji rozwiązań. Co się stanie jak to zrobimy?
- **Krok 5:** Wybór najlepszego. rozwiązania i określenie sposobu jego. realizacji. Co najlepiej zrobić?

Działanie: Razem z grupą wybieramy jeden z przykładów kłótni podanych przez uczestniczki i uczestników na początku zajęć i analizujemy go w grupach, wspólnie podsumowując każdy z kroków.

b. Asertywność i metoda FUO (20 minut)

Co to jest asertywność i jak ważna jest w sytuacji konfliktowej?

Działanie: Burza mózgów – wraz z uczestnikami szukamy definicji asertywności i zapisujemy na tablicy lub flipcharcie odpowiedzi, w rezultacie oczekujemy definicji jak poniżej:

Asertywność - bezpośrednio, uczciwe i stanowcze wyrażanie wobec innej osoby swoich uczuć i opinii w sposób respektujący uczucia, opinie i prawa tej drugiej osoby. Osoba asertywna kulturalnie mówi o tym, co jest dla niej ważne, na co zgadza się i na co nie zgadza.

W jaki sposób podkreślamy nasze asertywne zachowanie? Co ma znaczenie, by druga osoba traktowała nas poważnie oraz to, co mówimy?

- stanowczy, pewny ton głosu,
- kontakt wzrokowy (patrzenie w oczy osobie, z którą rozmawiam)
- mowa ciała (sylwetka, gestykulacja) i mimika (wyraz twarzy).

Pytanie do uczniów: W jakich sytuacjach asertywność jest bardzo potrzebna?

Oczekujemy odpowiedzi w stylu: gdy ktoś namawia nas do czegoś złego, proponuje używki, papierosy, zachęca do wyśmiewania koleżanki/ kolegi, itp. ...

Na czym polega technika FUO?

Technika F.U.O. służy do konstruowania krytyki! informacji zwrotnej. Możemy ją zastosować, kiedy czyjeś zachowanie jest dla nas trudne.

FUO czyli:

- F - FAKTY.... (konkretne zachowania drugiej osoby)
- U - UCZUCIA ... (emocje, które wzbudza w nas w/w zachowanie)
- O- OCZEKIWANIA... (propozycja wyjścia z sytuacji)

Dzięki technice FUO osoba do której skierowany jest komunikat wie konkretnie jakie zachowanie nam się nie podoba. Konstrukcja FUO nie daje powodów do gniewu drugiej osobie ponieważ jego nadawca nie ocenia drugiej osoby, ale mówi o sobie: swoich emocjach i oczekiwaniach. Dodatkowo odbiorca komunikatu zna oczekiwania nadawcy i wie jak zapobiec eskalacji negatywnych emocji.

Zapoznajemy uczniów ze schematem odpowiedzi na zaczepkę werbalną. (Schemat rozmowy w sytuacji, gdy ktoś Ciebie krzywdzi słowami):

F - FAKT- Opisz, co ktoś zrobił – „Powiedziałeś, że jestem idiotą”

U - UCZUCIE - Nazwij uczucie, jak się z tym czujesz? „Wkurza mnie to”

O - OCZEKIWANIE - Co w związku z tą sytuacją chcesz. "Przepróś mnie i więcej tak nie mów”

Działanie: W grupach opracujcie komunikat FUO do podanych sytuacji. Losujemy karteczki z przypadkami. Gdy grupa jest większa można przygotować po dwa zestawy i dwie grupy mogą pracować nad jednym przypadkiem. Ciekawe czy znajdą te same rozwiązania?

1. Bliski kolega stale wykorzystuje cię - odpisuje zadania domowe, stale korzysta z twoich rzeczy. Odpowiedzcie na pytanie:

- a) Jakie zachowania spowodują nasilenie konfliktu? Co pogorszy sytuację?
- b) Jakie zachowania pomogą pomyślnie rozwiązać konflikt? Co poprawi sytuację?

2. Koledzy/koleżanki chcą spędzać ze sobą więcej czasu, ale każde z nich chce robić coś innego (Jedna osoba chce grać na komputerze, a druga osoba chce iść na spacer).

Odpowiedzcie na pytanie:

- a) Jakie zachowania spowodują nasilenie konfliktu? Co pogorszy sytuację?
- b) Jakie zachowania pomogą pomyślnie rozwiązać konflikt? Co poprawi sytuację?

3. Twoja koleżanka chce, żeby tylko jej pomysły były realizowane i nie bierze pod uwagę twoich potrzeb.

Odpowiedzcie na pytanie:

- a) Jakie zachowania spowodują: nasilenie konfliktu? Co pogorszy sytuację?
- b) Jakie zachowania pomogą pomyślnie rozwiązać konflikt? Co poprawi sytuację?

4. Nie odpowiada ci podział obowiązków domowych między Tobą, a rodzeństwem.

Odpowiedzcie na pytanie:

- a) Jakie zachowania spowodują nasilenie konfliktu? Co pogorszy sytuację?
- b) Jakie zachowania pomogą pomyślnie rozwiązać konflikt? Co poprawi sytuację?

5. Ktoś na kim ci zależy, często nie dotrzymuje słowa.

Odpowiedzcie na pytanie:

- a) Jakie zachowania spowodują nasilenie konfliktu? Co pogorszy sytuację?
- b) Jakie zachowania pomogą pomyślnie rozwiązać konflikt? Co poprawi sytuację?

Podsumowujemy tą część prezentacją pomysłów grup na rozwiązania, inne grupy mogą wnieść swoje rozwiązania. Czy rozwiązania są takie same u wszystkich?

6. Podsumowanie (5 min)

Na czym polegają omówione sposoby rozwiązywania konfliktów? Który z poznanych sposobów najbardziej wam się podoba? Z jakich sposobów rozwiązywania konfliktów do tej pory korzystaliście najczęściej?

Moduł II : Dyskryminacja, izolacja ... frustracja

praca z opowiadaniem Miasteczko Roksany Jędrzejewskiej - Wróbel z książki „Wszystkie kolory świata” wydawnictwa Agora (do posłuchania:

<https://rss.com/podcasts/zpsgdynia/214845/>)

Przebieg zajęć:

1. Opowiadanie „Miasteczko” (ok 25 min)

Czytamy opowiadanie lub go słuchamy z podcastu, a potem prosimy grupę o streszczenie i opisanie historii, której słuchali, upewniając się, że ją usłyszeli i zrozumieli. Pytamy o refleksje. Jakie jest miasteczko? Co dostrzegają? Czy coś ich niepokoi?

Pytania pomocnicze:

- Czy ludzie w miasteczku są szczęśliwi?
- Czy jest tam jakiś konflikt?
- Czy wszyscy są traktowani sprawiedliwie?
- Jakie emocje mają mieszkańcy miasteczka?

- Jak może się skończyć ta sytuacja?

2. Opowiadanie Miasteczko a dyskryminacja i stereotypy (10 min)

Trochę teorii: Brązowoocy mieszkańcy miasteczka doświadczają dyskryminacji ze względu na kolor swoich oczu.

Dyskryminacja: *prześladowanie poszczególnych osób lub grup społecznych albo ograniczanie ich praw ze względu na rasę, narodowość, wyznanie, płeć itp.* (za słownikiem PWN)

Co prowadzi do dyskryminacji?

Często dyskryminacja zaczyna się od mikro-nierówności, wykluczającego, obraźliwego języka, izolacji (dotyczy to zarówno grup jak i poszczególnych osób)

W naszych ocenach często kierujemy się stereotypami, co jest naturalną reakcją do szybkiej oceny sytuacji, coś czego nasi przodkowie bardzo potrzebowali, aby przetrwać. Ważne jest, aby zdawać sobie sprawę ze stereotypów i nie pozwalać im przeradzać się w uprzedzenia.

Definicja stereotypu i uprzedzenia:

- Stereotypy = pewne struktury, których obiektami są inne grupy społeczne czy kulturowe. Treść stereotypu stanowią cechy przypisywane danej grupie, zarówno pozytywne, jak i negatywne. Wg słownika j. polskiego PWN: funkcjonujący w świadomości społecznej uproszczony i zabarwiony wartościująco obraz rzeczywistości
- Uprzedzenia = stereotypy + emocje, czyli sąd poznawczy wzbogacony o negatywny stosunek, inaczej negatywna postawa wobec jakiejś grupy.

Uprzedzenia niezwykle szybko wpływają na szerzenie się dyskryminacji, izolowanie.

Pytamy grupę czy wiedzą co to jest dyskryminacja i stereotypy? Zbieramy odpowiedzi, uzupełniamy i wyjaśniamy.

Pytania do grupy:

- Co to są stereotypy?
- Czy zawsze są negatywne?
- Co możemy zrobić, aby stereotypy nie wpływały na nasze myślenie?

3. Wracamy do opowiadania. Rozmowa

Krótką rozmową: Czy uczestniczki/ uczestnicy odnajdują w opowiadaniu dyskryminację, czyli nierówne traktowanie? Czy widzą tam jakieś stereotypowe myślenie?

Co się dzieje, gdy w miasteczku pojawia się pani w sukience w kwiatki z jednym okiem niebieskim a drugim brązowym? *Jest niestereotypowa i burzy zastany porządek.*

Działanie: Jak się potoczyły losy miasteczka?

Praca w grupach 4-5 osobowych.

Czytamy zdanie z końcówki opowiadania i prosimy, aby grupy wypracowały do niego zakończenie. Co się wydarzyło dalej? Jak nieznamąca z różnokolorowymi oczami wpłynęła na losy miasteczka?

Zdania do przeczytania:

„Kobieta westchnęła, położyła rękę na uchwycie walizki i spojrzała na policjanta z troską. Milczała dłuższą chwilę.

- A ja myślę, że zostanę na dłużej. Coś mi mówi, że jestem tu potrzebna – odezwała się w końcu.”

Podsumowanie: Każda grupa opowiada swoją historię i wspólnie o nich rozmawiamy.

MODUŁ III. Wojna jako skrajny przykład konfliktu (dla starszych uczestników: klasy VII-VIII)**Przebieg lekcji:**

Tą część możemy przeprowadzić w Centrum Interpretacji Zabytku – oglądając salę zniszczeń Starego Miasta a potem salę odbudowy,

lub

Możemy pracować na zdjęciach z e-kolekcji Muzeum Warszawy.

Wersja w Centrum Interpretacji Zabytku:

Dyskusja: Pytamy uczniów: Dlaczego wybuchają wojny? O co się toczą? Kiedy wybuchają?

**Większość wojen wybucha o zasoby, o władzę.*

Idziemy do Sali zniszczenia, aby na zdjęciach i filmach zobaczyć planowe zniszczenie miasta i zastanowić się, jak doszło do takiego barbarzyństwa, że całe miasto straciło połowę swoich mieszkańców i większość architektury. Spróbujemy znaleźć mechanizmy stojące za rozkazami mordów i zniszczeń.

Działanie: uczniowie podzieleni na grupy szukają informacji:

1. O planach zniszczenia i zredukowania Warszawy (Plan Pabsta),
2. O zniszczeniach wojennych w liczbach
3. Ludność cywilna – historie

Grupy prezentują znalezione informacje (**prezentacja**), lub jeśli grupa jest mała członkowie grupy 1, 2 i 3 reorganizują się tak, aby w nowo powstałych grupach byli wymieszani i mogli sobie opowiedzieć jakie informacje znaleźli (**uczenie się od siebie nawzajem**).

Celem tego ćwiczenia jest pokazanie okrucieństw wojny, cierpienia jakie wywołuje, szczególnie dotycząc ludność cywilną, lecz także zniszczenia, a także planowego wyniszczenia mieszkańców związanego z ideologią. Poproście uczniów o próbę interpretacji

faktów, które znaleźli. Np.: jeśli mamy 6 milionów ofiar w Polsce, a w tym 240 tys. wojskowych – co to oznacza? Niech zdadzą sobie sprawę z wielkości tych liczb – bo to 3 krotnie przekracza obecną liczbę mieszkańców Warszawy.

Warszawa jest przykładem okrucieństwa wojny, ale znamy wiele innych przykładów.

Pytamy uczniów jakie cechy ludzkie wyzwała wojna. Kiedy człowiek jest skłonny do agresji?

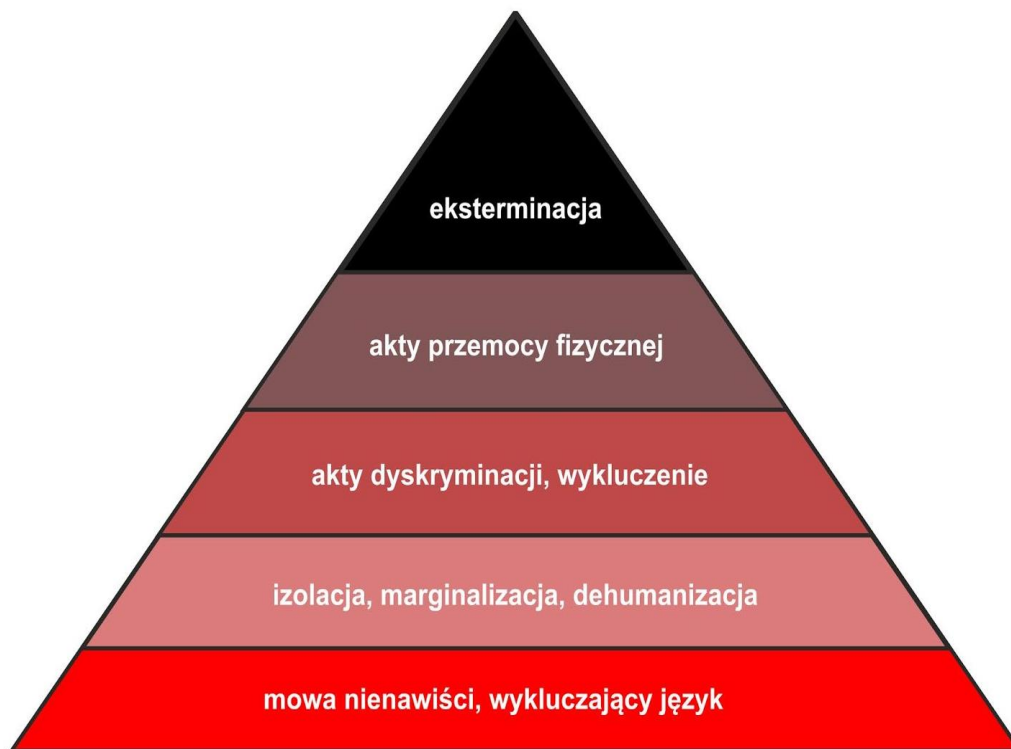
Wiele mechanizmów agresji, przyzwolenia na zabijanie i zadawanie bólu jest wywoływanych celowo poprzez propagandę, krzewienie uprzedzeń i wywoływanie emocji typu: pogarda, niechęć wrogość. Badanie wskazują, że łatwiej jest wywołać agresję gdy ofiara zostanie zdehumanizowana.

Mini wykład z piramidą nienawiści Gordona Allporta (20 min)

(5 min) Gordon Allport był amerykańskim uczonym związanym z Uniwersytetem Harvarda. W swoich badaniach zauważył, że popełniane na świecie zbrodnie, np. Zagłada Żydów w czasie drugiej wojny światowej, poprzedzone były mową nienawiści, wykluczeniem i dyskryminacją wobec jakiejś grupy lub warstwy społecznej. Zależność tę zilustrował jako „piramidę nienawiści”. Ma ona 5 stopni:

- 1) MOWA NIENAWIŚCI rozumiana m.in. jako rozpowszechnianie negatywnych stereotypów połączone z wrogim, krzywdzącym językiem;
- 2) UNIKANIE, czyli odczuwanie i izolacja jednostek i grup społecznych;
- 3) DYSKRYMINACJA, czyli nierówne traktowanie przez osoby, ale także i instytucje państwowe;
- 4) AKTY PRZEMOCY FIZYCZNEJ przeciwko ludziom i ich własności
- 5) EKSTERMINACJA całych grup narodowych, wyznaniowych lub posiadających odmienny światopogląd.

(* źródło: <https://www.centrumdialogu.com/piramida-nienawisci-g-allporta>)

Piramida nienawiści wg. Gordona Allporta

Działanie w grupach (5 min):

Podział na grupy i prośba aby zastanowili się czy widać ten proces podczas II WŚ w Warszawie (nie tylko jeśli chodzi o Żydów) oraz na podstawie swojej wiedzy znaleźli przykłady dla każdego z etapów.

Podsumowanie pracy w grupach: dyskusja i zilustrowanie procesu przykładami (może być trudne w przypadku klas VII, które jeszcze nie przerabiały tematyki wojen światowych w XXw)

Praca w kole (10 min) – czy piramidę Allporta możemy odnieść do naszego codziennego szkolnego życia?

Prośba o refleksje i przykłady oraz do którego poziomu piramidy zdarza nam się w codziennym zwykłym życiu docierać. I jak postępować abyśmy w naszym życiu społecznym nie wspinali się po tej piramidzie.

Zwróćcie proszę uwagę na **empatię** – wg badań naukowych spojrzenie empatyczne pozwala zachowywać się znacznie mniej agresywnie. Badania pokazały, że oprawcy, którzy znali historie osobiste swoich ofiar byli znacznie mniej zdeterminowani, aby ofierze sprawiać ból. Kiedy jesteśmy empatyczni, jesteśmy bardziej skłonni do zrozumienia racji drugiej strony i wygaszania konfliktów. Jesteśmy też bardziej otwarci na inne rozwiązania.

Wersja w szkole, praca ze zdjęciami z e-kolekcji:

Proponowane materiały:

Artykuły

- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/interpretacje/smierc-miasta>,
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/interpretacje/ruiny-warszawy-w-sztuce>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/interpretacje/wzniesione-z-ruin-trudy-i-sukcesy-odbudowy-starego-miasta-w-warszawie>

Oraz zdjęcia

- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/obiekty/11836/>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/obiekty/1835/>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/obiekty/13446/>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/obiekty/12991/>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/obiekty/3460/>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/obiekty/1802/>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/obiekty/13524/>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/obiekty/13026/>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/obiekty/13038/>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/obiekty/3987/>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/obiekty/3965/>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/obiekty/3966/>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/obiekty/3148/>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/obiekty/2903/>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/obiekty/2932/>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/obiekty/2807/>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/obiekty/425/>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/obiekty/2228/>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/obiekty/2902/>

Zdjęcia pokazują zniszczenie Warszawy, ale też ludzi funkcjonujących wśród zniszczenia podczas powstania warszawskiego i po powrocie do zrujnowanego miasta.

Działanie: Dzielimy uczniów na 4-5 osobowe grupy, prosimy, aby dokładnie obejrżeli zdjęcia. Prosimy ich o wnioski.

Pytania:

- Jak żyło się w zrujnowanym mieście? Proszę zwrócić uwagę na aspekty przeżycia poszukiwanie wody, handel uliczny, sposób informacji, oznaczania na murach sklepów.
- Co było dla ludzi ważne? Proszę zwrócić uwagę na zdjęcia pokazujące powrót ocalałej figury Chrystusa z Kaplicy Baryczków do kapicy, która jako jedyna ocalała w niezłym stanie z Katedry Św. Jana. Co jeszcze mogło być ważne oprócz religii?

- Jak wyglądało miasto? Poprośmy uczniów o wyszukanie w Internecie danych dotyczących straty tkanki miejskiej, oraz mieszkańców. Można skorzystać z zaproponowanych powyżej artykułów.

Jako komentarz możemy opowiedzieć grupie o Planie Pabsta (<https://muzeum1939.pl/6-lutego-1940-r-zostal-przedstawiony-plan-pabsta-dla-okupowanej-przez-niemcow-warszawy/timeline/3090.html>)

Po analizie skutków II wojny światowej i agresji III Rzeszy na II Rzeczpospolitą, zastanówcie się z grupą dlaczego doszło do takiego ludobójstwa w Warszawie. Jeden aspekt to eksterminacja Żydów warszawskich, a drugi masowe mordy ludności cywilnej podczas powstania. Co sprawia, że żołnierze są gotowi słuchać rozkazów i zabijać ludność cywilną?

Rozdajemy uczniom i uczennicom wydruk Piramidy Allporta i ją omawiamy jak w wersji z wizytą w Centrum Interpretacji Zabytku.

Polecana literatura:

- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/interpretacje/smierc-miasta>
- <https://kolekcje.muzeumwarszawy.pl/pl/interpretacje/ruiny-warszawy-w-sztuce>
- Philip Zimbardo „Efekt Lucyfera” PWN.
- Hannah Arendt „Eichmann w Jerozolimie. Rzecz o banalności zła.”
- O planie Pabsta: <https://muzeum1939.pl/6-lutego-1940-r-zostal-przedstawiony-plan-pabsta-dla-okupowanej-przez-niemcow-warszawy/timeline/3090.html> , <https://dzieje.pl/artykulyhistoryczne/plan-pabsta-warszawa-w-niemieckich-planach-zagladu>
- Eksperyment Milgrama: https://pl.wikipedia.org/wiki/Eksperyment_Milgrama
- Deutsch, M., Coleman, P.T (red.). Rozwiązywanie konfliktów. Teoria i praktyka. Kraków: WUJ.
- Kołodziejczyk, A., Czerniewska-Koruba, E., Kołodziejczyk T. (2017). Spójrz Inaczej. Program zajęć wychowawczo-profilaktycznych dla klas 4-6 szkół podstawowych. Starachowice: Wydawnictwo ATE s.c.